

Ringonderzoek bij Huiszwaluwen

Engbert van Oort

Op 24 mei 2011 is tijdens een manifestatie in de polder Arkemheen bij Nijkerk (Gld.) aandacht geschonken aan het feit dat het honderd jaar geleden was dat in Nederland voor het eerst een vogel (een Spreeuw) geringd werd. Het ringen gebeurde onder auspiciën van het toenmalige Natuurhistorisch Museum in Leiden. Het had niet veel gescheeld of we hadden voor deze gebeurtenis naar Bloemendaal (N.-H.) kunnen afreizen, want daar werden namelijk op 9 juli van datzelfde jaar twee Huiszwaluwen geringd met de ringnummers 2326 en 2327. Het betrof twee adulte exemplaren.

De eerste nestjongen

De eerste nestjongen van Huiszwaluwen werden pas twee jaar later geringd, op 2 juli 1914 in Dubbeldam (nu gem. Dordrecht). G. Kerkhofs heeft daar twee legsels met jonge Huiszwaluwen van een ring voorzien: één legsel had twee jongen en één had drie jongen. We gaan er nu vanuit dat het Huiszwaluwen betrof, want hij ringde zowel zwaluwen met een bruine als met een witte keel. Twee adulte vogels had hij al op 2 juli van dat jaar geringd. Of dat de ouders betrof, meldt de geschiedenis niet.

In de daarop volgende jaren zouden nog vele Huiszwaluwen volgen. In de database van het Vogeltrekstation Arnhem werd eind december 2011 melding gemaakt van ongeveer 32.000 geringde exemplaren. In vergelijking met de Oever- en Boerenzwaluw is dit maar een gering aantal. Van de Oeverzwaluwen waren dat er in totaal 132.000 en van de Boerenzwaluw ruim 600.000! Deze aantallen zijn niet exact, omdat vanaf het prille begin tot het einde van de jaren vijftig van de vorige eeuw alles keu-

rig op briefjes en in boeken werd geschreven. De gegevens uit die beginperiode zijn nog niet volledig digitaal beschikbaar.

Gegevens verzamelen

Door vogels te ringen kunnen we onder andere de jaarlijkse reproductie vaststellen, conditie en overlevingskansen bepalen. Verder wordt inzicht verkregen in doodsoorzaken, trekwegen in voor- en najaar, pleisterplaatsen en de ligging van overwinteringsgebieden. Bij het ringen worden als dit mogelijk is, het geslacht en de leeftijd bepaald. De verhouding tussen adulte en jonge vogels verschaft informatie over de reproductie. Het gewicht kan inzicht geven in de conditie. Terugmeldingen kunnen niet alleen aantonen hoe trekroutes lopen, maar ook de afstand en de tijd die de vogel heeft afgelegd nadat hij is geringd. De totaal afgelegde afstand kunnen we niet aflezen van een pootring, maar daar zijn tegenwoordig wel speciale geolocators voor. Dit zijn piepkleine dataloggers die aan de hand van de gemeten lichtintensiteit

Het vangen van Huiszwaluwen is geen gemakkelijke klus. Daarvoor wordt gebruikgemaakt van het type mistnetten dat gebruikelijk is op vangplaatsen, maar in plaats van deze netten verdekt op te stellen op een vaste plek, worden zij door de vangers voor de nesten gehouden, waardoor de zwaluwen tijdelijk belemmerd worden bij het aan- en afvliegen. Foto: Frank van de Weijer.

Ringplaats	Terugmelding	Aantal
België	Nederland	23
Nederland	België	7
Nederland	Frankrijk	6
Nederland	Duitsland	1
Nederland	Engeland	3
Engeland	Nederland	3
Nederland	Zwitserland	3
Nederland	Algerije	2
Malta	Nederland	1

Tabel 1 - Overzicht van ringplaatsen en terugmeldingen uit het buitenland.

informatie geven over de dagelijkse positie van de vogels.

Onderzoek nog vrij bescheiden

Het is opvallend, dat er pas de laatste tien jaren nog maar op enkele plaatsen gericht ringonderzoek bij kolonies van Huiszwaluwen wordt gedaan. Tijdens het vangen op andere ringplaatsen worden ook wel Huiszwaluwen gevangen in de netten, maar dit gebeurt meestal te hooi en te gras. Jonge Huiszwaluwen zijn eigenlijk niet te ringen in het nest. Zij broeden nu eenmaal niet in een nestkast of op een open nest zoals de Boerenzwaluw. Veel nesten zijn slecht bereikbaar en erg teer, omdat ze zijn gebouwd van opgedroogde modder. Uit eigen ervaring weet ik dat met een speciale vangtechniek vliegvlugge jongen en volwassen vogels te vangen zijn, maar dat zijn geen grote aantallen per vangsessie.

Terugmeldingen

Van maar een klein percentage (circa 3%) van de geringde vogels zijn ook terugmeldingen geregistreerd. Het zijn er om precies te zijn 981. Hiervan zijn er 784 levend gevangen op dezelfde locatie of in de directe omgeving waar de ring is aangelegd. Er zijn 43 meldingen van terugvangsten in of op het nest. Ook zijn er veertien aflezingen, wat een hele kunst mag worden genoemd bij de ringen met een doorsnede van 2,3 mm, die gebruikt worden voor de Huiszwaluw. Tien exemplaren zijn gepakt door een kat en acht zijn door het verkeer om het leven gekomen. Verder zijn er vijf vogels dood teruggevonden op het nest. 57 exemplaren vonden de dood doordat ze geschoten zijn, vier Huiszwaluwen hebben zich doodgevlogen tegen glas, maar er zijn er ook vijf die dit hebben overleefd. Daarnaast is er nog een aantal van 39 onduidelijke terugmeldingen. Hiervan is niet bekend wat de vondstomstandigheden zijn. Waren zij dood

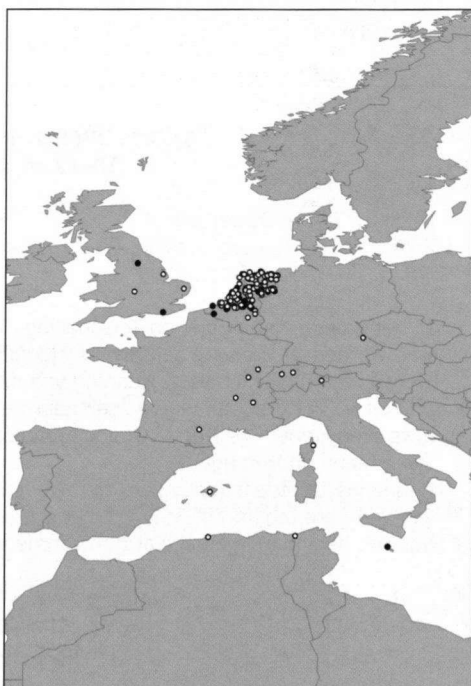
of gewond of iets dergelijks en wat was de oorzaak daarvan?

Terugmeldingen uit het buitenland

Er is één recordvogel bij; deze is viermaal teruggemeld, driemaal op dezelfde locatie en de laatste keer vanuit Frankrijk. Er zijn maar 49 terugmeldingen vanuit het buitenland bekend (Tabel 1).

De meeste buitenlandse meldingen komen uit België. Dat is niet zo gek, want het land van onze zuiderburen ligt op de trekroute naar Afrika. Er zijn geen terugmeldingen ten zuiden van de Sahara; wel enkele vanuit het Middellandse-Zeegebied, twee uit Algerije, één uit Malta en één uit Zuid-Frankrijk (uit de buurt van Perpignan aan de oostkust). Met de twee meldingen vanuit Zwitserland zouden we op basis van deze bescheiden gegevens kunnen vaststellen dat de Huiszwaluwen een centrale route volgen via Italië en geen westelijke via Portugal, Spanje en Marokko. De data zijn echter te gering om dit cijfermatig te kunnen onderbouwen.

Qua afstand van de ringplaats tot het land waaruit zij zijn teruggemeld, vallen de twee

De ring- en vindplaatsen van Huiszwaluwen in Nederland en enkele andere West-Europese landen over de periode 1911-2012. De zwarte stippen zijn de ringplaatsen, de witte stippen geven de locaties aan waar de vogels werden teruggevonden.

Nadat de gevangen exemplaren uit het vangnet zijn gehaald worden zij tijdelijk in een net vastgehouden, totdat zij onderzocht en geregistreerd zijn en weer kunnen worden vrijgelaten.
Foto: E. van Oort.

■ E. van Oort, Kickestein 57, 3632 WJ Loenen aan de Vecht, e-mail: E-van-oort@wx.nl.

LITERATUUR:

Staa, R. (1998): Longevity list of birds ringed in Europe. EURING News Letter 2.

meldingen uit Algerije het meest in het oog. Het betreft hier twee geschoten exemplaren. De langste tijd die we hebben kunnen vaststellen tussen de ring- en terugmelddatum, is 2568 dagen, wat neerkomt op iets meer dan zeven jaar. De hoogste leeftijd die een in Europa geringde Huiszwaluw bereikte, is veertieneneenhalf jaar (Staa 1998).

Met speciale dank aan het Vogeltrekstation in Wageningen. H. van der Jeugd, voor het verstrekken van de ring- en terugmeldingen. P. de Vries (NIOO) voor het maken van het kaartje.